

Česko-lužický

Ročník XXI
Číslo 2 / únor 2011

věstník

Jan Skala

Hdyž z njebjes sapa woheń

Hdyž hrimot wrjeskoce a njebo sapa woheń,
Po holi wichor dže a z pěska ryje korjeń
Tej khójnje wopušćenej a hdyž krupy bija
Ze štomow, stwjelcow płody, zo wšě zhnija:
O, styskno w holi je!

Hdy wichory pak holanow nam serbskich zbudža?
Hdy slabi Serbja z womory zas sylni budža?
Hdy wjeća wótcojo so, krwawnje zabiwani,
Či Serbjo, kotřiž w holi buchu zahrjebani? –
Nam hola kjerchow je!

Korjeń njewuryja nam a njerozbija płody,
Wichor nihdy njezeškodži nam a zymne lody,
Blyski, hrimoty a wětry zbudža nas!
Hlejće, nam so bliži rjeńši hižo čas!
Hdyž sylni slabym ruce sebi podawamy
A woheń do wutrowow sebi dodawamy:
My w holi zbožni smy!

Když z nebes šlehá oheń

Když hřimot wříská a nebe soptí oheń,
Smršť kmenem tříská, jámu ryjíc podeň
Sosně opuštěné; a když kroupy bijí
Se stromů, stébel plody, že všechny shnijí:
O, je teskno v lesním kraji!

Kdy nám však bouře borské Srby vzbudí?
Kdy omráčení, slabí o sobě zase zvedí?
Kdy pomstí se otcové, byvše krvavě zabíjeni,
Srbové, již byli v boru pochováni? –
Nám jest vřesoviště hřbitovem!

Náš kořen nevyryjí a nerozbijí plody,
Nám víchř nikdy neuškodí a zimní ledy,
Blesky, hřmoty, větry vzbudí nás!
Hleďte, už se nám blíží lepší čas!
Když silní slabým ruce podáváme
A ohně do srdcí si dodáváme:
Nám na vřesovišti blaze!

Z básnické sbírky Srjódki, *Budyšin 1920*, přeložil R.-l. Akvarel Carla Blechena Marecká krajina s ženami nabírajícími písek převzat z Alfreda Krautze *Wendische Bilderwelten*, Domowina-Verlag 1999.

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo donošowarjach tajkich a wonajkich

WikiLeaks je internetowa platforma, kotraž zmóžnja wozjewjenje čućiwych knježerstwowych, institucionelnych a cyrkwinskih dokumentow, kotrež bychu jich spisarjo rady zatajili, zo móhli je za swoje mócnarske zajimy wužiwać. Wozjewjenje tekstow w internete je hižo tójšto hary načiniło, wězo jenož w demokratiskim zapadnym swěće. Jedna so tola přewažnje wo ameriske diplomatske zapisky. W Ruskej abo Chinje njeby tajke postupowanje hižo z teje přičiny móžne było, dokelž bychu so awtorojo internetnje platformy na městnje zajeli a na lětdžesatk abo dlěje do chtóstanskeho lěhwa tykli resp. hnydom wobwěsnyli. Awtorojo WikiLeaks wšak su wšo druhe hač donošowarjo, dokelž džě runje hłownemu kriterijej, kotrež měł donošowar spjelnjeć, mjenujcy wobchowanje tajnosće, njewotpowěduja. Potajnostne služby móža jenož wuspěšnje džělać, hdyž jich informanća konspiraciju dodžeržuja.

Tak bě to tež ze statnej bjezstrašnosće za čas Němskeje demokratiskeje republiki. 8. februara 1950 založena institucija zaběraše so bórže tež ze serbskim prašenjom. Hižo kónc lěta 1951 bě tehdyši zastupowacy minister za statnu bjezstrašnosć Erich Mielke regionalne běrowy w Drježdžanach a Choćebuzu namotwjał, džělawosć serbskich institucijow nastupajo nacionalistiske a titoistiske počinanja wobkedźbować. W službnym wukazu wón 13. decembra 1951 na scěhowace skedźbni: Dopředkarske wuwice hodži so jenož mjez młodzinu zwěsćić. Woni maja jednu kulturnu skupinu, kotraž je FDJ přizamknjena, w kotrejž pak runje nětko k popytam mylenja z nacionalistisce nastajenych kruhow dochadza. Z powójskim brigadowanjom Serbow w Juhostłowjanskej zwuraznjena słowjanska wzajomnosć sta so za statne a stronske zarjady z přičinu, serbskim kónčinam wosebitu kedźbnosć wěnować. W lisćinje naprawow, kiž mějachu so postupnje zwoprawdźec, bě na přenim městnje předwidžane, serbske narodne žiwjenje přez syć tajnych sobudžětačerjow statneje bjezstrašnosće wuskušować. Mielke přikaza: Wotpowědny G.M.-aparát mjez serbskej ludnosću powšitkownje a mjez bywšimi juhostłowjanskimi jaty mi a wobdžělnikami młodžinskich brigadow wosebiće wutworić. Wukaz Mielki z lěta 1951, zo měta so w Serbach syć tajnych sobudžětačerjow statneje bjezstrašnosće natwarić, je so do kónca 50tych lět wuspěšnje zwoprawdźi. Jako so mjenujcy 1954 nawabjeny GI Rössel alias Beno Šořta 1959 nachwilnje ze sobudžěta wuwólni, stejachu hnydom tři nowi informanća za wuskušowanje serbskeho kulturneho žiwjenja k dispoziciji. Jako narunanje za GMA su so GI Franz, GI Emil, GI Schmiedel nawabili.

Michał Nuk je w knize Zatajena njeprawda 2004 přeni raz na to skedźbnił, zo je statna bjezstrašnosć tež w Serbach syć donošowarjow wudžeržowała. Do wšitkich serbskich institucijow integrowachu so sobudžětačerjo stasi, zwjetša inoficialni. Twjerdjenje je přiwšěm mylne, dokelž móhli sej myslić, zo je wony statny organ svojich ludźi zaměrnje do institucijow zaměstnił. Inoficialni a inoficialni sobudžětačerjo statneje bjezstrašnosće pak su hižo do swojeje džělawosće za statnu bjezstrašnosć jako fachowcy w svojim powołanju w tych serbskich zarjadnišćach džětali, w kotrychž su po rozkazu swójeho wodžaceho oficěra kolegow a samo přecelow wuskušowali a statnym organam wudawali. Jako inoficialni sobudžětačerjo abo oficialne žórta su statnej bjezstrašnosći wysoko postajeni funkcionarojo a přistajeni stužili, kiž stejachu za mjezsobnu wuměnu informacijow k dispoziciji. Inoficialni sobudžětačerjo abo inoficialne žórta su so za přidžěto nawabili abo su so w rědkich padach sami za sobudžěto poskićeli. To płaći runje tak za tajnych informatorow/tajnych sobudžětačerjow GI/

GM, wabjeni w 50tych a 60tych lětach, resp. inoficialnych sobudžětačerjow IM, wabjeni w 70tych a 80tych lětach, kaž tež za t. mj. towaršnostnych sobudžětačerjow bjezstrašnosće GMS. Motiwacija přidatneho džěta za statnu bjezstrašnosć bě wšelakora – preswědčenje, česćelakomosć abo materielne dobroty. Z prawniskimi srědkami njeje statna bjezstrašnosć nikoho k sobudžětu nuzować móhla. Štóž bu wot hłownohamtskich sobudžětačerjow do sobudžěta wabjeny, je trjebał jenož naspomnić, zo wo rozmołwje w swójbje, w přecelskim kruhu abo na džěle rozprawja, a hižo so jeho statna bjezstrašnosć wzda. Dekonspiracija bě najskutkowniši srědk, jich wotbyć.

Do kategorije oficialnych sobudžětačerjow statneje bjezstrašnosće su Serbja w nawjedowacych funkcijach stušeli, kaž na př. Jurij Grós, 1. sekretar Domowiny, abo Jan Kósk, sektorownik za serbske prašenja w ministerstwje za kulturu. Tež profesorjo na uniwersice přidžělowachu jako t. mj. informaciska wosoba (Auskunftsperson) statnej bjezstrašnosći. Přikładaj za tutón kruh wosobow staj Eberhard Dućman, profesor na TU w Drježdžanach, a Hinc Šewc, profesor na KMU w Lipsku. Do kategorije inoficialnych sobudžětačerjow statneje bjezstrašnosće liča so sprěnja towaršnostni sobudžětačerjo bjezstrašnosće GMS. Woni dobrowólnje, prawidłownje a nadrobne wo svojim džělowym wobłuku a w nim skutkowacych ludžoch rozprawjachu. Zwjetša wot nich pisomny zawjazk k sobudžětu njepředleži, dokelž donošowachu z preswědčenja wo trebnosći tajkeho postupowanja. Wot nich so wočakowaše, zo woni w zjawnosći progresiwnje wustupuja a samostatnje profylaktiske nadawki přewzaja. Towaršnostni sobudžětačerjo bjezstrašnosće wjedźechu so z wulkeho džěla pod svojim swójbny mjenom. K nim stušachu mj. dr. w Serbach skutkowacy Jan Buk GMS Buck, nawoda hosćenca a hóstneho domu SLA Wjelbik, Sieghard Kozel GMS Kosel, šefredaktor Noweje doby, a Klaus J. Schiller GMS Schiller, sobudžětačer Instituta za serbski ludospyt. Zduha ličachu so do kategorije inoficialnych sobudžětačerjow tajni informatorojo/tajni sobudžětačerjo GI/GM resp. inoficialni sobudžětačerjo IM. Pola tutech wosobow jednaše so wo nawabjonych přistajenych a funkcionarow zarjadow, institucijow, organizacijow a stronow kaž tež wo privatnikow, kiž so zwjetša pisomnje k sobudžětu zawjazachu a kryte mjeno přiwzachu. K nim stušachu mj. dr. w serbskim wobłuku skutkowacy Wylem Bjero GI Troll, Achim Borsch IM Sängler, Křesćan Buk IM Küster, Monika Dyrlichowa IM Gottwald, Józef Frencl GM Domino, Erwin Hanuš GI Friedhelm, Jan Hempel IM Dix, Ingrid Hustetojc IM Anita, Eberhard Jenka IM Henkel, Detlef Kobjela IM Franz Schubert, Jurij Koch GI Milan, Jurij Krawža IM Günter, Albrecht Langa IM Reimann, Waltar Lejnik GM Morchen, Ronald Lötzsch IM Heinz, Jens Mager IM Michael, Jan-Pawoł Nagel IM Chris, Ingrid Nagelowa IM Rija Walden, Aleksander Posern GI Max Fuchs, Beno Rječka IM Jan Peters, Helmut Richter IM Kurt Frenzel, Erwin Strittmatter GI Dollgow, Jan Sykora IM Schumacher, Jan Thiemann IM Felix, Heinz Thomas IM Jan Hus, Beno Šořta GI Rössel, Alfons Wićaz IM Paul Becker, Jan Wjela GI Jurij, Achim Wjenk IM Schmiedel, Erich Wojto IM Barnim a Alfons Žur IM Wegener. Woni mějachu wot swójeho nawjedowaceho oficěra jasny wobłuk džělawosće připokazany a w aktach zapisany.

Lisćina donošowarjow dyrbi so pospochi wudospoňnjeć, zo by so skutkownje zjawam tajneje džělawosće tajkich a podo-

bobných službow, kaž bě to statna bjezstrašnosć, *zadzěwało*. Nadawkidawarjo a sobudžělačerjo maja so mjenować, nazběrane dokumenty wozjewjeć. Jenož potom, hdyž je transparenca data, je zhrmadne, njepočezene žiwjenje w demokratiskej towaršnosći móžne.

Slovníček: *wozjewjenje* – zveřejnění; *chłostanski* – trestný; *wobwěsnyć* – pověsiti; *bjezstrašnosć* – bezpečnost; *prašenje* – otázka; *wobkedźbować* – sledovati; *zarjad* – úřad; *naprawa* –

opatření; *sobudžělačer* – spolupracovník; *zwoprawdźić* – uskutečnit; *přiwšěm* – ovšem; *wudawać* – udávati, vydávati; *přistajeny* – zaměstnanec; *přidžěło* – práce navíc, vedlejší pracovní poměr; *towaršnostny* – společenský; *česćelakomosć* – ctižádost; *dobrota* – výhoda, statek; *srědk* – prostředek; *sektorownik* – úsekový vedoucí, *přidžělować* – pomáhati při práci, podělkowati; *hóstny dom* – hotel; *ludospyt* – národopis; *priwatnik* – soukromá osoba; *skutkować* – působiti; *připokazać* – přidělití, vytknouti, vykázati; *pospochi* – neustále; *skutkownje* – účinně; *zadzěwać* – zabrániti

Z HORNÍ LUŽICE

(NC 52) Edith Pjeńkowa z Rowného udržuje starou srbskou tradici – peče ze slaneho těsta *nowolětki*. Sedláci si dříve přáli, aby jejich dobytek byl i napřesrok zdravý. V předvečer nového roku napekli malá zvířátka z mouky, vody a špetky soli a nazítí je dávali žrát prasatům, kravám, koním, kozám, ovcím, psům, kočkám i drůbeži. *Nowolětki* se pekly ještě ve 20. letech minulého století. Dnes se tradice obnovuje, pečivo se ale rozdává mezi lidi jako symbol štěstí v novém roce.

(SN 4. 1.) *Serbski ludowy ansambl* čekají nejen koncepční a personální změny, nýbrž také rekonstrukce sídla. Již letos by se měla zvětšit divácká kapacita přestavbou skladu kostýmů na sál malých uměleckých forem pro 70 diváků. V další fázi se bude rekonstruovat hlavní sál, jenž má neutěšené akustické vlastnosti. Kapacita hlediště by se měla zvýšit z dosavadních 110 míst na více než dvojnásobek. V době rekonstrukcí bude soubor pořádat zájezdní vystoupení. Budova tohoto uměleckého tělesa je v majetku Nadace lužickosrbského národa.

(SN 6. 1.) U příležitosti **pravoslavných Vánoc** se v Budyšině konal večírek pro přátele ruského jazyka a kultury. Hlavním bodem programu bylo autorské čtení smolenské literátky Natalie Andrijanové, která ve svých básních opěvuje zimní krajinu či citlivou duši ruského člověka. Občerstvení bylo rovněž v ruském stylu – podával se čaj a pelmeně. Večírek byl zakončen společným zpěvem a tancem. Jeden ze sponzorů akce, poslanec saského sněmu za Levici Hajko Kozel, prohlásil, že zorganizovat podobné setkání bylo již na čase, jelikož Rusové v Budyšině už dlouho žijí vedle Němců a Srbů. Pořadatelé by rádi z tohoto společenského setkání vytvořili každoroční tradici. Samotná Andrijanová si z Budyšina do vlasti přivezla především dojmy z návštěvy Lužickosrbského muzea, kde se seznámila podle jejích slov s „velkými dějinami malého národa“.

(SN 11. 1.) Saská srbská rada na svém zasedání v Budyšině jednala o novém zákoně, jenž se týká otvárací doby obchodů a který vešel v platnost 1. ledna. „Dosud tomu bylo tak, že v **Róžantě**, který je častým cílem poutníků, mohly mít obchody otevřeno i v neděli a ve svátky. V novém zákoně se však na Róžantě zapomnělo. Rada chce požádat zemské ministerstvo hospodářství a práce o doplnění zákona,“ prohlásila předsedkyně rady a poslankyně spolkového parlamentu Marja Michałkowa (CDU).

(SN 12. 1) Člen pracovní skupiny **muzea/věda** a profesor drážďanské univerzity Christian Prunič v rozhovoru pro Serbske nowiny obhajoval návrh na sjednocení Srbského ústavu, budyšínského a choťebuzského Srbského muzea i lipského Ústavu pro sorabis-

titku a jejich přemístění na půdu univerzity v Drážďanech. Mezi jeho argumenty mj. zaznělo, že nová podoba institucí umožní pracovníkům *Serbského institutu* podílet se na univerzitním životě a naopak studenti budou mít lepší podmínky k práci v Srbském kulturním archivu.

(SN 13. 1.) Ze setkání předsednictva Domowiny s vedoucími **lužickosrbských institucí** vyplynulo, že většina jich je spíše pro existenci sítě několika menších institucí, než pro jejich slučování. Zazněla zde zejména podpora zachování odděleného bytí obou srbských muzeí i ústavu.

Z DOLNÍ LUŽICE

(NC 51) Město Chotěbuz uctilo památku krejčovské mistrové a vyšivačky **Pawliny Krawcowé**, která byla pronásledována nacistickým režimem. Veřejně se zastávala srbských jmen, jazyka a krojů. V roce 1938 byla uvězněna, vězení jí podlomilo zdraví a krátce po propuštění v roce 1941 ve věku 50 let zemřela. Při příležitosti jejího 120. výročí narození v polovině prosince 2010 byla na domě v Žandojské ulici 4, kde měla Krawcowa dílnu a obchod, odhalena pamětní deska. Nese její podobiznu a text v srbském a německém jazyce. Slavnostního odhalení se účastnili zástupci města, Domowiny a Matice srbské. Další část slavnosti probíhala v *Měscańském domě*, kde účastníci vyslechli přednášku pracovnice Srbského muzea v Chotěbuzi Martiny Nowakojce o oslavenkynině životě a díle.

V půli prosince se sešli obyvatelé Dešna a Strjažowa, aby jednali o **záplavách**, které postihly obě vesnice během podzimu a které doposud částečně trvají. Od srpna soustavně přšelo, země byla tak nasáklá vodou, že již přestala vláhu vsřebávat a veškerá voda tekla po povrchu. Oblasti jižně od Dešna a Strjažowa leží o něco výše, voda odsud stékala do obou vsí. Christoph Gerstgraser, který řídí obnovu přírodního stavu Sprěvy, vysvětloval, proč k záplavám došlo. Ukázal přítomným starou mapu z počátku 20. století. Na mapě byly vyznačeny strouhy, které odváděly vodu po obou stranách vsí severním směrem ke Sprěvě. Jedna z těchto struh byla v nedávné době zcela zasypána, druhá byla zasypána zčásti a místy svedena do trubek. Ty jsou však úzké a někdy i zanesené. Poslední desetiletí byla suchá, velká voda se ve vsích již dlouho neobjevila a lidé získali dojem, že strouhy jsou zbytečné. Vedoucí inženýrské společnosti zdůraznil, že veškeré strouhy, díla předků, kteří měli s velkou vodou rozsáhlé zkušenosti, je třeba obnovit a udržovat v dobrém stavu.

(NC 52) Zájemci o srbsčinu mohou od prosince využívat nový internetový zdroj, **korpus dolnosrbského jazyka**, který naleznou na internetové stránce www.dolnosrbski.de/korpus. Pod tímto odkazem se skrývá značná část lužickosrbského písemnictví od roku 1848 až do druhé světové války, například vydání Nowého Casniku, Serbské Pratyje, Wósadniku, knih a překladů od Kosyka, Witkojce, Tešnara a Šwjely. Poválečná literatura není zatím do

korpusu zahrnuta, ale *Serbski institut*, který jej sestavil a zpřístupnil, již chystá doplnění. Po vložení slova do patřičného políčka se uživatel zobrazí úryvky textů, ve kterých se zadané slovo vyskytuje. Zájemci však musí vědět, jak se hledané slovo dříve psalo. Internetové stránky nabízejí i rozsáhlou nápovědu a také podrobné vysvětlení ke staršímu pravopisu. Kliknutím lze vložit i písmena, která se na dnešní klávesnici již nevyskytují, například *f*, měkké *b*, *p* nebo *w*. Ti, kteří vyžadují přístup na náročnější vědecké úrovni, mohou k dolnolužickému korpusu přistoupit ze stránky Karlovy univerzity www.korpus.cz/dotko.php.

(SN 10. 1) V Chotěbuzi se uskutečnil sedmý ročník **veletrhu Impuls**, který je zaměřen na vzdělávání a kariéru. Mezi vystavovateli nechyběla Škola dolnosrbského jazyka a kultury, Domowina a chotěbuzská pobočka Jazykového střediska *Witaj*. Vedoucí posledně jmenované organizace Křesćan Ela na veletrhu představil

své pracoviště a agitoval zejména za předškolní vzdělávání v srbsštině. Přehlídku, na níž letos vystavovalo přes 130 organizací z několika německých států, navštívilo přibližně 4 000 zájemců.

(SN 11. 1.) Poslanci spolkového, saského a braniborského sněmu se na svém prosincovém setkání shodli, že bude do budoucna stále obtížnější financovat regionální divadla a vyslovili se pro sloučení Srbského národního souboru a Německo-srbského národního divadla. Členka nové a předsedkyně dosavadní rady Nadace srbského národa **Lejna Theurichowa** vidí tento návrh skepticky: „Nevím, zda by sloučení bylo vůbec prospěšné. Muselo by být lépe doloženo, že to přinese výhody. Podmínkou by mělo být, aby s tím obě instituce souhlasily. Sjednání nesmí být nařízeno shora, musí vyrůst ze součinnosti.“

Ze Serbských nowin podal Petr Ch. Kalina, z Nového casniku Miloš Malec.

Paternoster. Teksty mlodych awtorow 4. LND, sestavila Madleńka Sołćic, 75 stran, Budyšin 2010.

Každý druhý rok dává nakladatelství Domowina mladým srbským autorům možnost prezentovat se v publikaci *Paternoster*. Loni spatřil světlo světa již čtvrtý díl. Tentokrát se představuje třináct mladých autorů, přičemž pro drtivou většinu z nich je psaní pouze koníčkem a s jejich profesí většinou ani vzdáleně nesouvisí.

Poprvé je součástí sborníku divadelní scénář. *Sylny tobak abo Rjane banty mi/Pjane pantomimy* napsal Jurij Šiman, který pracuje v Německo-srbském lidovém divadle v Budyšině. S nadhledem ironizuje srbské vlastenectví, které se mnohdy upíná pouze k lidovému kroji, a paroduje vyrovnávání se se současnými trendy orientovanými na komerci, mezikulturní prolínání a erotiku.

Poezii se představili Katka Baierowa, Rejzka Deleńkec, Lydija Jaworkec, Benjamin a Maksymilian Nawkové. Témata hledají především v každodennosti, experimentují s jazykem i formou. Zajímavé jsou především básně L. Jaworkec *Principije a Džěto*, M. Nawky *Přihoty* a B. Nawky *Tak to (njeń)dže*, jehož básně patří ve sbírce k těm nejzdařilejším.

Ani autoři prózy nijak netematizují srbsství, ale věnují se každodennosti, ze které nás vytrhují mimořádné události, jako Sylwija Šenowa v povídce *Lodowe nalěco*, nebo touha po změně v povídce *Metamorfoza* Reginy Čornakec. Jediný text v dolnolužické srbsštině, zato nejobsáhlejší, je krimi povídka od Tobiaše Geise *Smjertna pšedłoga*, ve které se jeden zločin nabaluje na druhý, zároveň autor pranýřuje sebevědomí a pokrytectví veřejně činných osob.

Mezi nejzajímavější příspěvky patří texty Měrcína Wjenka a tři nejmladších autorek Johanny Bizoldec, Terez Matkec a Julije Nawkec, všechny tři letos budou maturovat na Srbském gymnáziu v Budyšině. První z nich, J. Bizoldec, se představila krátkou prózou *Złočany zwónčk*, ve které prostě, ale o to působivěji vyznala lásku ke své umírající babičce. Podobné téma – umírání si zvolila i T. Matkec, v *Diagnoze* líčí čekání v nemocnici na výsledky vyšetření, která potvrzují nevyléčitelnou nemoc. Povídka *Hórke wjeselo* J. Nawkec je naopak mnohem odlehčenější, poukazuje na lidskou omylnost a zároveň na stereotypy, ke kterým se lehce necháme svést.

Působivá snová povídka *Muž, lěs a wobraz* od M. Wjenka je velmi vhodně zařazena na závěr souboru. Rozjímání s filozofickým podtextem o jiných světech, o tvorbě a umění, potažmo

o tvoření vlastního světa se tematicky vymyká ostatním textům, autor-tvůrce uměleckého díla je zde zobrazen v paralele k všudypřítomnému bohu-tvůrci světa, jeho výtvar je jeho obrazem a dítětem, ale musí se pro něj obětovat.

Texty publikované ve sbírce naznačují, že lužickosrbská literatura je živá a nejmladší generace se nebojí psát a experimentovat. Snad jí ale nebude třeba přinášet už žádné oběti.

Eliška Papcunová

Serbska pratyja 2011. LND, sestavili Horst Adam, Adelheid Dawmowa, Bernd Melcher, 168 stran, Budyšin 2010.

Jako každý rok i tento vyšla *Pratyja*. Jedná se o dolnolužickou obměnu *Protyky*. Kalendář je rozdělen do několika částí. První tvoří vlastní kalendář. Ke každému měsíci je navíc připojen i článek, který radí v různých životních situacích, např. výpověď v práci, dědění atd. To je obzvláště chvályhodné, protože praktické věci se v lužické srbsštině příliš často neřeší, a tím méně v dolní. Další část je věnována dvěma místům v Dolní Lužici. Čtenář si může vybrat mezi Prjawozem a Borkowy. Ovšem nejedná se jen o jeden článek, ale o celý soubor. Z Prjawozu si můžeme zvolit třeba výběr fotografií z vesnického života nebo jazykový pohled na zdejší nářečí srbsštiny. Co se týče Borkow, nalezneme tu životní osudy některých zdejších obyvatel a jejich vztah k srbsství. Následují tři články s různými náměty. Kupříkladu jeden z nich popisuje vývoj města Běla Woda s přihlédnutím k srbskému životu. Mimo jiné se dočteme, že ještě roku 1880 měla tehdejší ves srbského starostu. Potom je část nazvaná církevní kalendář. Je psána laicky, a tak i nevěřící čtenář se z ní dozví mnoho zajímavého, např. o působení bratří z Ochranova v Dolní Lužici. Na tento oddíl navazují další, zaměřené tentokrát na děti a mládež. V následující pestré směsi nalezneme např. článek o postavení italské národnostní menšiny ve Slovinsku. Na konci *Pratyje* se nachází báseň a dva články v němčině. Smysl zařazení tohoto dodatku mi uniká. Pokud někdo neovládá srbsštinu, pak si nekoupí kalendář jen kvůli několika německým stránkám.

I když tak malé zastoupení němčiny je úspěch, v drtivě větší ně je to přesně naopak (např. před lety jsem navštívil srbské gymnázium v Chotěbuzi a marně jsem tam hledal jediný nápis v srbsštině). Snad je to znamení lepších zítřků dolnolužických Srbů. Celkově možno říci, že kalendář je velmi vyvážený, co se námětů týče, a najde se v něm i mnoho velice zajímavých článků. Proto jej každému vřele doporučuji.

Ondřej Doležal

Jednou za rok stojí celá víska Nuknica (asi 60 obyvatel) i vesnice v okolí na nohách. Dne 15. ledna se v Bržezanec stodole konala už potřinácté tradiční slavnost Jolka. Letošní téma znělo **Cæsar byl Srb**. Stodola byla až do posledního místa obsazena. Sbor gladiátorů pod vedením Michała Cyže z Jaseńce svými vlastními texty a dobovými kostýmy opět předsvědčil o svém umu. Dvouhodinovým pestrým programem, který předvedli venkované z okolí i členové hudební skupiny *SG Sněhowka*, vtipně a vesele prováděl známý srbský tlupač Marko Jurk z Prawoćic. Každoroční slavnost je zároveň pro mnoho lidí dobrou příležitostí setkat se se svými kamarády a kamarádkami. Kromě Srbů a několika Němců z Horní a Dolní Lužice přijeli do Nuknice i hosté z České republiky a Finska.

Ve středu programu stálo římské období s vojevůdcem Gaiem Juliem Cæsarem. Na počátku se promítal film o Asterixovi a Oberlixovi, známých postavách kreslených příběhů, který byl namluven srbsky. Pak ukázali zdánlivou návštěvu Cæsara (Marko Smoła na snímku) v *Janských kupjelích*, kdysi věhlasných svými sirnými prameny, blízko vesnice Smječekcey. U Kleopatry si skřípl sedací nerv. Slyšel o léčivých pramenech u Srbů, a tak se se svým sluhou Simsonem (Stani Bržezan) odebral známou stezkou

Via regia do Horní Lužice. Lidé v lázních si mysleli, že se vojevůdce bude léčit obklady. Později ale viděli, jak ho krásné ženy (zobrazily je obyvatelky Nuknice a Prawoćic) obsluhují mäsážemi a vínem. Státník se v těchto podmínkách rychle uzdravil a spolu

s krasavicemi se vrátil do Říma. Později, kolem roku 50 před naším letopočtem, odešli do Říma i všichni Srbové.

Po představení diváci spěchali před stodolu, aby se podívali na překrásný ohňostroj s hudbou. Především mládež se potom bavila a tancovala až do rána.

Judith Wjenkec

RÓŽI DOMAŠCYN

Na sklonku minulého roku vydaly Český svaz spisovatelů a Lidové nakladatelství Domowina česky a srbsky Máchovu lyricko-epickou báseň.

Běch hnydom zahorjena, hdyž mi Milan Hrabal z Warnoćic tutu mysličku a próstwu sprosředkowa: **přeložic Máchowy Máj** – do hornjoserbšćiny staj jón we wujimkach hižo Jurij Khěžka a Wěcšlaw Serb-Chejnicański přeložiloj. Tohodla dach so z elanom do džěla, wužiwojo při tym interlinearnu předłohu, kotruž bě knjez Alfred Měškank zhotowił, česku wersiju a original w starej čěšćinje. Tola bórže pytnych, zo běch sej něšto předewzała, štož je dosć čezke, zo njebych rjekła komplikowane.

Story je skok powědana, dopomina na stare powěsće, kajkež je tež moja wowka bała: Hólc zabije zawjednika swojeje holcy, za to jeho wotprawja.

Baseň je žiwa wot detaila wopisowanja a wot změny ryma a rytma. Kóžde dušine zapołoženje ma swój tempo w rytme: Hač su to wopisowanja přírody, swěta abo džěcatstwa, refleksije jateho abo zetkanje Jarmile z čłowjekom, kiž jej powěsć wo bórzoymnym wotprawjenju jeje lubeho přinjese.

Detaile wopisowanja nabywaju žiwjenja přez basnikowe dokładne fokusěrowanje, wospjetowanja a změny časa. Při tym so tempo posředkowanja měnja. Druhdy z cyle drobnymi přesunjenjemi w detailu wopisowanja. A tute změny wučinjeja, zo wostawa tekst napjatý a přítomnostny.

Wopisowanje dateje přítomnosće: čakanje holcy při wodže, jaty w bělej wěži, napoľ klečo a napoľ sedžo, zwuk jeho rječazow na podłoze, stražnik ze sobuželnej wutrobu – a pozdžišo basnik w ja-formje, kiž pod kosćowcom sedži a swoje mysle wokoło swójskeje přítomnosće pleće. Hač k facitej: “čas młodosće – młódný čas – kaž tuta baseň meje.” A “Bjez kónca lubosć je! – Moja je zrudana.”

Młody je był wotprawjeny Wylem w basni a młody bě basnik, hdyž je twórbu spisał. Začučće tuteje wzajomnosće – a zrudaneje lubosće – je snano tomu polěkowało, Meju spisać.

Jasna je sympatija basnika za wotprawjeného. Z wočomaj skućicěla wopisuje wón njebo a zemju. Tute wšo wopřijace wopisowanje, njewuspinkowace tež byće po smjerći – hlej sceny po-

stawow w bětých plašćach a dary wětra, zemje a hroma – wučinja tule basniku twórbu jako byće wopřijacu a swětowu literaturu.

Njeńdze tu jenož wo lokalny kruch kraja z regionalnymi problemami a činjenjemi, kotryž hewak šěršu zjawnosć njezajimuje. Tule dže wo eksistencielne wěcy, wo te doskónčne a najwážniše: lubosć, žiwjenje a smjerć.

Wězo je duch časa – tež literarny – w kotrymž basnik swoju Meju spisa, takrjec mjez linkami do teksta zašoľ. Hladanja a hódnoćenja su to jedne, wopisanje podawkow a přírody to tamne. Wotprawjenje Wylema wopisuje Karel Hynek Mácha kajkež je: hrózbne.

A to wšo je spisane we wulkotnej řeči, wona ma wjele jednozložkowych słowow a dowola tak kaž přípódlu asonancy k druhim jednozložkowym słowam. – Tola nič njeje přípódlu, baseň je wurjadny konstrukt rytmi a melodiki. A kóždžičke zrunanje – hač na rymowym abo rytmovym polu – by při přebasnjenju na škodu było. Tule započina so poprawne džělo přeložowanja.

W hornjoserbšćinje mamy wjele tři- abo štyrizložkowych słowow. To rěka, zo kompaktnosć a krótkosć originala, wosebje tež nastupajo rym, w přeložku we wšej wobšěrnosći móžna njeje. To bě za mnje najwjetše wužadanje. Spytach pak wosebje melodiku transportować z tym, zo w hornjoserbšćinje melodiku słowow sčěhowach a ju zasadžich. Při tym pomhachu mi wospjetowanja – wone su tež w originalu – a zasadženje duala, kotryž w originalu njeje. A wězo diminutiwy, w hornjoserbšćinje jara husto nałożowane a wážny džěl melodiki řeče wučinjace. Nimo toho syćawki, spěwnej wariantě řeče polěkowace.

Kaž hižo naspomnich, je bliske fokusěrowanje jednotliwych scenow abo epizodow wážne. Dže wo to, kmane słowa za posředkowanje impulsa nańc, kiž začičšej powědaného, to rěka wopisaneho, w tymle intensiwnym basniskim teksće wotpowěduja. Nimaja to być samsne słowa, ale z tutými słowami ma so impuls originala w přeložku dale dać. To je jedna haľužka kuzla poema. Druha je řeč sama, tale wulkotna melodiska čěšćina. A střeča su to wospjetowanja; změny ryma, rytma a z tym zwisowaceje spěšnosće jednotliwych pasažow.

Kaž so mysle měnjeja při reflektowanju džěcatstwa, runje dateho podeńdženja abo toho, štož po smjerći čaka; kaž wutroba spěšnišo bije, hdyž wo lubosć dže – tajka je Meja: młoda a přítomnostna přez časy.

**Ludwig Ela: Kelko je Serbow?
Abo – drybja so mjeršiny poprawom ličić?
Rozhlad, číslo 5 a 6, rok 2010.**

Zaměstnanec Lužickosrbského ústavu v Budyšině a odborník na menšinovou politiku si v článku pokládá dvě zásadní otázky: kolik je vlastně Lužických Srbů a mají se vůbec národnostní menšiny počítat? Na první otázku lze odpověď nalézt jen velmi těžko. Jednak Německo na rozdíl od jiných zemí příslušníky národnostních menšin oficiálně nesčítá, jednak v dnešní době plurality, kdy jedna osoba může mít více identit, není již možné stanovit národní příslušnost podle vzorce *einmal Wende – immer Wende*. Můžeme se proto jen dohadovat, kolik vlastně Srbů je. Autor uvádí různé statistické odhady posledních 30 let, které oscilují od čísla 50 000 příslušníků tohoto slovanského národa až k půl milionu. V politice se pak konsenzuálně operuje s počtem 60 000. Demografické výzkumy prováděné pracovníky *Serbského institutu* přinášely výsledky shodující se spíše se spodní hranicí uvedených odhadů. Výzkumy posledních let jsou ještě skeptičtější a hovoří zhruba o 19 000 uživatelích srbštiny v roce 2003 a pro

rok 2013 odhadují pokles na 15 500. S tím je pak spojena otázka, zda je nutné za distinktivní rys Lužického Srba považovat lužickou srbštinu. Dodnes převládá názor, že ano. Např. průzkum mezi studenty srbštiny z nedávné doby ukázal, že 91 % z nich považuje její užívání za důležité či velmi důležité (76 %) kritérium „srb-skosti“. Dále pak 98,2 % hodnotí jazyk jako významnou součást národní perspektivy. Avšak jen 83 % odpovědělo, že pro ně osobně je srbština důležitá. Ostatně propojení jazyka a národnostní příslušnosti hrálo u Srbů a při odhadování či počítání velikosti tohoto národa tradičně velkou roli.

Naštěstí se pro Srby v Německu dosud neuplatňovala pravidla rakouského menšinového zákona, která podporu menšiny jednoznačně odvíjejí od její početnosti. Tento zvyk se však dost možná změní. Od roku 2007 se mezi státními institucemi pomalu rozvíjí diskuze nad tím, zda by se hodnocení (dotace) menšiny mělo odvíjet právě od počtu jejích příslušníků. Je však možné peněžně vyjádřit nadhodnotu, kterou je menšina schopná za dotace celé společnosti přinášet? Autor si myslí, že nikoliv a přidává se k názoru jazykovedce Haralda Weydta, že podpora menšin je vlastně naplňováním lidských práv, a tudíž otázka, kolik vlastně Lužických Srbů ještě je, pozbývá smyslu.

Josef Šaur

Wotrow, farnost, kterou miloval, do které po *klósterskej šćežce* často ze svého kukowského tuskula docházel mistr lužickosrbského Parnasu J. B. Čišinski, u jejíhož kostela sv. Bena (v kterém konával bohoslužbu) našel před sto léty své tiché spočinutí – osiřela... 28. srpna se loučila se svým farářem P. Tomašem Dawidowským.

Osada, z níž pocházelo tolik kněží – vzorných národních pracovníků (často sloužili i mimo Lužici) – je nyní bez duchovního správce! Nedostatek duchovních se projevuje už i v Lužici. Na pomoc přicházejí ze sousedního Polska, odkud před pěti léty přišel i pan farář Davidowski, který výtečně ovládl a zamiloval si srbský jazyk i srbské osadníky a jeho přítomnost v Lužici byla přínosem i pro národní život. Od 1. září začal působit ve vzdálené německé farnosti Reichenbach.

Wotrowskou farnost bude nyní spravovat děkan Clemens Hrjehor z Chróscíc, stejně jako dojížděním spravuje Zdžer farář Sćeapan Delan z Radworja.

V přítomnosti žijí dva srbští kněží, kteří z wotrowské farnosti pocházejí: historik Rudi Kilank v Budyšině, rodák z Kanec, a přímo wotrowský rodák Michał Nawka, nyní farář v Ralbicích.

Josef Šindar

Na **jazykovém kurzu** *Šuly za dolnosrbsku rěc a kulturu* konaném od 11. do 15. října 2010 se nám s Milošem Malcem velmi líbilo. Chceme poděkovat Werneru Měškankovi, že nás u sebe zdarma ubytoval a staral se o náš odpolední program. Jeho otec Alfred nás vřele přijal do rodiny. V Blatech jsme se plavili na kánoích, v janšojckém muzeu nám paní Ursula Starikowa podala výklad v srbštině. Účastnili jsme se hezkého koncertu pančickokukowské *Lipy* v Turjeji.

Výuku jsme měli ve skupině pokročilých: Miloš Malec, Andrej Nestěrov, Němka s lužickosrbskými kořeny Nicole Begerockowa, Resi Lotrina z Hochoze, hornolužická Srbka Borbora Felberowa. Andrej byl předtím v jiné skupině, nelíbilo se mu tam. Říkal, že se tam mluví příliš německy. U nás byl spokojen. My jsme byli více mezinárodní skupina. Výklad byl převážně dolnosrbský, pro Nikol částečně v němčině. Chceme poděkovat vyučujícím Christě Elině a Bjarnatu Rjentšovi, jakož i paní Madleně Norbergové, kte-

rá nás pozvala na večeri. Dále chceme poděkovat paní Elikowské-Winklerové za organizaci kurzu a panu Pěťšu Janašovi za přednášku a četbu z vlastního překladu *Malého prince* do srbštiny.

Čestmír Kreissl

Srbské museum v Chotěbuzi, jehož kurátorem pro písennictví, hudbu, zpěv, numismatiku a poštovní dějiny je W. Měškank. Snímek Š. Piláta.

Bohumila Šretrová: Chci domů

A nastaly docela všední a obyčejné dni. Jakoubek rostl a sílil, už zdvihal hlavičku, pak už seděl, lezl po čtyřech a ani se Marja nenadála a vedla jej poprvé do školy. Ale ne sama: tatínek, její muž, Michal, šel s sebou. Tohle si nikdy nedal vzít, s každým svým dítětem šel také on poprvé do školy. Dělal to tak většina otců v Kukowě.

Když šel Jakoubek do školy, uměl už přečíst i napsat všechna písmenka a pokoušel se je skládat dohromady. Tohle měl na svědomí jeho strýc Herman, který zatím dostudoval v Praze teologii a už roku 1860 přišel do Kulowa jako kaplan. Nebyl tu ovšem dlouho. Za rok se stal kazatelem v Tachantském kostele v Budyšíně. Ale pokud byl v Kulowě, zašel snad dvakrát týdně k Bartům podívat se „na svého jmenovce“, jak říkával. A malý Kubíček se na strýce jen třásl. Jak přišel, už byl u něho. Schovával mu v kapse půlku nakousaného koláče nebo třeba i kousek cukru a strýc Herman přijímal tyto projevy lásky svého synovce s ohromnou vážností. Hlasitě si pochutnával na koláči, na němž bylo plno všelijakého prachu, jak se v klukovské kapse našel, nebo na kousku cukru tak umolousaném, že se mohl klidně pokládat za kousek zaprášeného kamínku. To nikdo jiný tak nedokázal jako strýc Herman.

Chodíval s malým Kubíčkem na procházky, učil jej znát květiny, vypravoval mu i pohádky, i písničky mu zpíval. Když potom odjel do Budyšina, malému Jakoubkovi se po něm velmi stýskalo. Zpočátku dokonce i bledl a hubl. A co se naplakal! Strýc Herman jezdil do Kukowa velmi často, a tak se nakonec Jakoubek smířil s tím, že strýce tak často nevidí jako dříve. A jak byl obyčejně chlapec málomluvný a v sebe uzavřený, když přijel strejda, tu se mu hubička ani nezavřela, protože mu musel o všem, ale docela o všem povědět. Tak strýc Herman věděl nejen o tom, co bylo nového ve škole – na to se vždycky sám vyptával –, ale dověděl se také, že ta kroupená slepice mamince zanašela a že on, Kubík, našel deset vajíček pod plotem, protože na slepici dával pozor, že Hektor měl trn v přední tlapě a že mu jej Haňžka vytáhla a pak mu tlapu vymyla a ovázala a že jí za to Hektor celý obličej olízl a tatínek že se pak zlobil na Haňžu, ale „ona za to přece nemohla, že strejdo, ona přece Hektora neolízla“; – a tak se někdy Herman octl i v málo záviděníhodné situaci, když měl občas rozhodnout i ve sporech „dvou generací“, jak on říkával. To v případech, kdy se jeho malému a hloubavému synovečkovi nezdál výrok nebo trest některého z rodičů dost spravedlivý a kdy se ke strýci odvolával jako k nejvyšší instanci.

Jak to bylo s Jakoubkem ve škole? Inu, zpočátku to nebylo tak docela jednoduché. Byl totiž ryze lužickosrbské dítě. Doma nikdy neslyšel promluvit jinak než lužickosrbsky, a pak najednou přišel do školy a tam na něj pan učitel – jmenoval se August Brojer, byl veliký, silný a měl spoustu tmavých vlasů – tedy tento pan učitel na něj spustil hned německy! Jakoubek byl z toho úplně vyděšený! Nerozuměl ani slovo!

Když se vrátil domů, sedl si na dvůr vedle Hektorovy boudy a byl nesmírně smutný. Ani tatínek, ani maminka, vůbec nikdo z něho nemohl dostat, co se mu ve škole stalo.

A když druhý den měl jít zase do školy, rozplakal se žalostně. „já tam nepůjdu, tatínku, prosím vás, já tam nepůjdu!“

Doma z toho bylo pozdvižení. Jakoubkovi už hrozil pořádný výprask, protože přes všechny domluvy umíněně a tvrdohlavě vedl svou: „Já tam nepůjdu! Já tam nepůjdu!“ Haňža a Michal jej ne-

mohli přes práh domu vytáhnout, jak se nohama vzeprl o práh a rukama držel veřeji z obou stran.

V této napjaté chvíli se náhle na dvoře objevil strýc Herman. Ani Hektor si jej tentokrát nevšiml, protože ten zuřivým štekotem pomáhal Jakoubkovi v jeho křiku.

„Co se tady děje?“ zvolal strýc Herman úplně vylekaně. „Co se stalo Jakoubkovi?“

„Ještě nic, pane strýčku,“ odpověděla Kubíčková maminka. „Ale už brzy se stane. Tatínek už si šel pro pásek. Jen si považte, velebníčku, Jakub si umanol, že nepůjde do školy!“

„Však já mu pomohu!“ ozval se z kuchyně rozzlobený otcův hlas. „Nepůjde po dobrém, půjde po zlém!“

A už se mihl pásek vzduchem! Docela nepedagogicky se tehdy zachoval mladý příbuzný Bartů, kaplan Herman. Rychle a neočekávaně odtrhl malého Jakoubka od dveří k sobě. Rána nedopadla. Pásek jen vzduchem zasvištěl.

„Jakoubek půjde do školy se mnou,“ prohlásil klidně Herman a vzal uplakaného chlapce za ruku. Usmál se při tom na tatínka a na maminku tak mile a tak omluvně, že se nemohli ani zlobit, ani nic namítat. „Jenže dříve se Jakoubek ještě jednou u studny umyje, nemusí každý poznat, žes plakal,“ zase tak klidně pokračoval strýc a hned šel s chlapcem ke studni. Sám mu nabral do okovu studenou vodu a začal mu omývat uplakané oči. Maminka mu mlčky podala ručník. Nemluvila. Opravdu se na Jakoubka zlobila a popravdě řečeno smířlivý zákrok kaplana Hermana jí nebyl příliš po chuti. „Jen kluka kazí,“ bručela si v duchu. „Tentokrát tím páskem opravdu zasloužil.“

Herman asi četl její myšlenky: „Marjo,“ řekl tiše, tak, aby to slyšela jen ona, „jsem si jist, že se Jakoubek nebránil cestě do školy z umíněnosti. A až přijde, tak tě určitě odprosí. Zatím mi to neměj za zlé.“

Co měla Marja dělat. Usmála se na Hermana a zahrozila svému synkovi. Ale v tom zahrození bylo už poloviční odpuštění.

Tatínek jen mávl rukou. Byl vlastně rád, že to tak dopadlo, protože on nikdy neměl žádnou radost z výprasku, který musel přece občas některému ze svých potomků udělit. „připadám si vždycky jako ten panský dráb,“ říkával nespokojeně své ženě.

Strýc Herman vzal tehdy Jakoubka za ruku a vyšli spolu ze dvora. Haňža a Michal běželi napřed. Už se hodně opozdili a měli strach, že přijdou pozdě. S panem učitelem nebyly pak žádné žerty.

„Michale,“ stačil ještě kaplan Herman zavolat na svého staršího synovce, „řekni panu učiteli, že Jakoubka přivedu později, aby se nezlobil. Ale jinak neříkej nic, slyšíš?“

Michal zavolal jen „Ano!“ a upaloval, co mu nohy stačily.

Jakoubek se důvěřivě držel strýcovy ruky, ale srdíčko se mu svíralo úzkostí. Snad si ani nevšiml, že strýc pojednou uhnul z cesty, kterou se šlo ke škole, a že zamířil do polí. Bylo tu překrásně. Všude bylo plno vůně, sluníčko svítilo tak nějak slavnostně a vítězně, v oblacích zpíval skřivánek a na mezi, kterou strýc s Kubíčkem šli, bzučeli včely a čmeláci a poletovali motýli, protože tady rostly desítky krásných kytiček, které je zvaly na snídani. Svou řečí, řečí květin a trav, a kupodivu Jakoubek téhle řeči docela dobře rozuměl!

Strýc Herman se zastavil: „Tak, Jakoubku, tady si spolu sedne- me na tenhle velikánský kámen a povíme si o tom, proč nechceš chodit do školy.“

Jakoubek sebou trhl a znova mu z očí vyhrkly slzy. Strýc dělal, že to nevidí.

„Ublížil ti tam někdo?“

Jakoubek mlčel.

„Řekni mi, chlapče, to se ti vůbec nic, ale vůbec nic z toho,

o čem pan učitel vyprávěl, nelíbilo?“ Herman při tom lehce pohladil hochovy tmavé, bujné vlasy.

„Já nevím, co pan učitel povídal! Já mu vůbec nerozuměl,“ vyrazil Jakoubek a znova se rozvzlykal.

Jakub Herman okamžitě pochopil. Vzpomněl si na to, jak kdysi před léty on sám těžce překónával první dny v německé škole. Ale on to měl přece jen aspoň trochu lehčí. Tenkrát právě vedle nich žila rodina, která měla německou babičku. Stařenka se do smrti pořádně lužickosrbsky nenaučila, ač její muž byl Srb a všechny její děti – a měla jich hezkou řádku – mluvily srbsky. Tenkrát tam žila u syna a často na jeho děti – svoje vnoučata – mluvila německy, a tak když v roce 1832 začal Jakub Herman chodit do školy, už vlastně dost rozuměl. A přece mu zpočátku nebylo ve škole moc dobře.

Strýc Herman chvíli mlčel a pak přitáhl Jakoubka k sobě. Objal jej jednou rukou a začal mu povídat. Mluvil dlouho, velmi dlouho. Však to nebylo tak lehké vysvětlit šestiletému chlapci, proč on, Srb, musí chodit do německé školy. Nechtěl přece zasít do dětské duše nenávisť k Němcům, ale chtěl do ní zasít horoucí lásku k Lužickým Srbům a vzbudit pevné, silné a nikdy neselhávající národní uvědomění.

„Víš, Jakoubku,“ zakončil tehdy tíše a vroucně Herman, „Pán Bůh nám dal krásnou řeč, ale také velkou zodpovědnost. Musíme se ze všech sil snažit žít a pracovat tak, abychom svému národu vždycky a všude pomáhali. I tvoje povinnost to bude, chlapče. A k tomu se musíš nejdříve pořádně učit. Dnes v německé škole, když zatím jinou nemáme. Však i té lužickosrbské se náš národ jednou dočká. A až ty vyrosteš, tak musíš všem Lužickým Srbům – a vlastně celému světu – ukázat, jak krásná je naše řeč, že se jí dá všechno stejně dobře říci jako jakoukoliv řečí jinou! To bude jednou tvoje veliká povinnost, Jakoubku!“

Jakoubek byl z toho všeho, co slyšel, hodně zmaten. Nebylo to lehké pochopit šestileté hlavičce. Ale co nepochopil rozum, pochopilo srdce.

Zvonilo už poledne, když se kaplan Herman a malý Jakub zvedli a kráčeli zpět k vesnici. Pravda, zašli spolu tehdy i do školy, ale tam strýc jen svého synovce omluvil. Až druhý den začal Jakoubek chodit pořádně do školy. Skutečně pořádně. Vždyť už

tehdy věděl, že má před sebou velký životní úkol. Strýc Herman mu to často opakoval! A tak se učil pilně a svědomitě.

A protože se učil i velmi dobře, začalo se brzy mluvit o tom, že by mohl jít na studie. Stateček přece dostane starší bratr Michal, který byl opravdu rozeným hospodářem.

Sotva uměl chodit, už chtěl otci vodit voly při orání a již jako docela drobný školák je uměl vypřáhat od vozu, a jak jen trochu povyrostl, chápal se každé práce v hospodářství. Pamatoval si, kde na poli byly loni brambory a co se tam má dát letos, co přijde po ovsu, co po pšenici, a stromy v zahradě ošetřoval brzy úplně sám. – Tohle zase Jakoubek neuměl. Ten stával jako u vytržení nad krásným fialovým bramborovým květem nebo se zanícením přihlížel tanci včel v kvetoucích jabloních, radoval se z měkkého, něžného chmýří právě vylihnutých kuřátek a smutněl nad stromem rozštípnutým bleskem. Ale – jak říkával jeho tatínek a vůbec nepřeháněl! – měl obě ruce levé.

„Musí studovat, vždyť k ničemu jinému není,“ rozhodl tedy docela samozřejmě Bart, když se s ním o tom dohovořoval Kubičkův učitel, který nadaného a pilného žáka velmi chválil a ke studiu radil.

A tak o Velikonocích v roce 1869 přijel ještě ani ne třináctiletý, vytáhlý a trochu ustrašený chlapec do Budyšina do Tachantské školy. Šel tam na radu svého strýce, jenž dobře věděl,

že je mnoho a mnoho věcí, které venkovský chlapec nezná, protože se s nimi na vesnici nikde setkat nemohl, že se neumí ani chovat tak, jak to měšťský mrav vyžaduje, že je příliš ostýchavý, nejistý a také příliš důvěřivý. Proto důtklivě radil Jakoubkovým rodičům, aby chlapce na rok do Tachantské školy dali. Herman byl tehdy ještě v Budyšině kazatelem v chrámu svatého Petra. Proto také mohl Jakoubkovi místo ve škole zajistit, neboť to nebylo tak snadné se do ní dostat. Tohle Jakoubek ovšem vůbec nevěděl. Jeho maminka Marja to věděla a byla tehdy Jakobovi Hermanovi ze srdce vděčna, že se tak o svého synovce stará. Herman byl vůbec skvělý, Marja ještě chvilku o něm přemýšlela, ale najednou se jí milý příbuzný začal měnit, místo jeho podoby viděla veliký kvetoucí strom, mnoho, mnoho kvetoucích stromů, slyšela i tiché šumění vánku – a – – usnula. A tak konečně celý dům u Bartů spal...

Jakub Bart – už jako uznávaný poeta Čišinski a čelný představitel lužickosrbského národa – hostem ve Dvoře Králové nad Labem (týdeník Český svět z 14. XII. 1906).

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v deseti číslech a jednom dvoučíslé nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonný redaktor Richard Bígl, Zelenohorská 506/17, 181 00 Praha-Bohnice, biegl@email.cz, tel. 723 598 953; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.